

HC Week 10 15 – 11 – 2010

Het Strafrecht

Net als bij het bestuursrecht en privaatrecht kunnen we ook het strafrecht opdelen: het strafrecht en het strafprocesrecht. Dit college gaan we het strafrecht bespreken. Het strafprocesrecht komt volgende week aan de orde. Bij het strafrecht gaat het in principe om de vraag: ‘Wat mag niet?’ en bij het strafprocesrecht gaat het om de vraag: ‘Hoe kunnen we het recht handhaven?’

Het openbaar ministerie heeft het vervolgingsmonopolie, maar het OM kan ook afzien van vervolgen, dus er bestaat geen dwang tot strafvervolging. Dus alleen het openbaar ministerie mag iemand strafrechtelijk vervolgen! Het Ministerie van Justitie kan wel bevel geven tot vervolging, maar zal dit niet snel doen.

Opbouw

Ons Wetboek van Strafrecht is in het jaar 1886 ingevoerd. Het bevat de bepalingen over algemene leerstukken van het strafrecht en een groot aantal delicten, maar een steeds groter aantal is buiten het Wetboek van Strafrecht in bijzondere wetten opgenomen, zoals de Wegenverkeerswet, de Opiumwet en de Wet wapens en munitie. Maar ook zijn er plaatselijke verordeningen van de gemeente die betrekking hebben op het strafrecht, enkele voorbeelden zijn: het verbod om flyers uit te delen in een bepaalde gebied of op een bepaald tijdstip, het blowverbod en het bedelverbod. Het Wetboek van Strafrecht is ingedeeld in drie boeken. Het eerste boek bevat elf titels met algemene bepalingen. Enkele voorbeelden van de algemene bepalingen zijn het legaliteitsbeginsel, over strafuitsluitingsgronden en het *ne bis in idem-beginsel* (het beginsel dat niemand tweemaal kan worden veroordeeld voor hetzelfde strafbare feit). Het tweede boek bevat de delictomschrijvingen van de misdrijven en de hierop gestelde straffen. Het derde boek bevat de overtredingen. De overtredingen hebben betrekking op de openbare orde, burgerlijke staat en de zeden. Maar nogmaals naast het wetboek van Strafrecht, hebben we dus ook nog de bijzondere wetten en de verordeningen.

Boek 1 Algemene leerstukken

De artikelen 2 t/m 8 Sr omvatten de algemene leerstukken. Artikel 8 van het Wetboek van Strafrecht (Sr) gaat over de strafrechtelijke immuniteit. Dit is een belangrijk artikel over wanneer men niet vervolgd kan of mag worden. Een voorbeeld zijn diplomaten (zij genieten in functie diplomatieke immuniteit). De sancties staan in de artikel 9 t/m 38u Sr. Bij de sancties maken we onderscheid tussen straffen en maatregelen. Straffen staan in relatie met de ernst van het delict, bij maatregelen is er geen relatie met de ernst van het delict (het doel is dan ook vooral preventie). Bij straffen is het doel vooral algemene preventie en vergelding (dus bescherming van de maatschappij en het straffen van de dader(s)).

De straffen en maatregelen

De straffen (zie artikelen 9-36 Sr) zijn:

- (i) gevangenisstraf en hechtenis: (on)voorwaardelijke gevangenisstraf, zie artikel 14a Sr, tijdelijk tot dertig jaar, levenslang (tot de dood erop volgt).
- (ii) taakstraf, zie artikel 22c Sr: een werkstraf of een leerstraf (bijvoorbeeld het verhelpen van een alcoholverslaving). Een voorbeeld uit de praktijk: in sommige gemeenten geldt momenteel het volgende: jongeren die teveel hebben gedronken en vervolgens worden aangehouden door de politie, krijgen een verplichte leerstraf.
- (iii) de geldboete, zie artikel 23 Sr: de boetecategorieën: er zijn in totaal zes categorieën: €370, €3700, €7400, €18500, €74000 en €740000.
- (iv) verbeurdverklaring.

De maatregelen (artikel 36-38 Sr) zijn: 1 plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis: TBS-kliniek, inrichting voor stelselmatige daders (de zogenaamde draaideurcriminelen) 2 ontneming van wederrechtelijk voordeel: aftrekbare kosten: bijvoorbeeld rijke criminele hard aanpakken. 3 schadevergoedingsplicht: via staat of voeging via slachtoffer. In de algemene leerstukken vinden we ook de poging (artikel 45 en 46b Sr) en deelneming (artikel 47-57 Sr: belangrijk is het onderscheid tussen doen plegen en medeplegen!). Ook voor voorbereidingshandelingen kan men strafrechtelijk vervolgd worden, zie artikel 46 Sr. Dit volgde uit het Grenswisselkantoorarrest HR 1999 (dit arrest is niet verplicht voor het tentamen). Maar wanneer vervalt het recht van strafvordering (zie artikelen 68-77 Sr) nu eigenlijk? Indien er sprake is van het *ne bis in idem*-

beginsel (de dader is al een keer voor hetzelfde delict vervolgd), door dood van de dader of indien er sprake is van verjaring (verhoogd naar 20 jaar bij zware delicten).

Het legaliteitsbeginsel

Het legaliteitsbeginsel is heel erg belangrijk in het strafrecht (artikel 16 Grondwet en artikel 1 Sr). Volgens het legaliteitsbeginsel moet er sprake zijn van een geschreven delictomschrijving (het moet dus terug te voeren zijn op de formele wet). Dit beginsel houdt ook een verbod van terugwerkende kracht in. Enkele uitzonderingen op het laatstgenoemde verbod zijn bijvoorbeeld joyriding en het hacken van een netwerk. Deze waren eerst nog niet wettelijk geregeld. Tevens bestaat er een verbod op analogie (er is een versterkte motiveringsplicht). Ook is er een verbod van willekeur (bepaaldheidsgebod): de wetten dienen nauwkeurig te zijn en de straf of maatregel precies. Een uitzondering op het legaliteitsbeginsel vormen misdrijven tegen de mensheid (zie het artikel 7 lid 2 EVRM).

De daders

Wie kunnen we nu eigenlijk tot daders rekenen? Uiteraard zijn dat personen, maar ook rechtspersonen en bestuurders (bijvoorbeeld NV's, BV's, stichtingen en verenigingen). Lagere overheden en ambtenaren kunnen ook strafrechtelijk vervolgd worden. Geldt dit ook voor de staat? Nee, de centrale overheid geniet namelijk strafrechtelijke immuniteit. Voor decentrale overheden geldt er een onvolledige strafrechtelijke immuniteit. Indien er sprake is van de uitvoering van exclusieve bevoegdheden, dan genieten de ambtenaren en de decentrale overheden strafrechtelijk immuniteit. Maar als er sprake is van privaatrechtelijk handelen, dan kan er wel vervolgd worden. Deze beslissingen komen voort uit de arresten Pikmeer I, 1996 en Pikmeer II, 1998 (dit zijn verplichte arresten voor het tentamen). Als de gemeente niet strafrechtelijk vervolgd kan worden, dan kunnen haar ambtenaren dat ook niet. Er is een wetsvoorstel om de strafrechtelijke immuniteit van de staat en de ambtenaren op te heffen.

De structuur van het strafbare feit vinden we in artikel 287 Sr. Elke delictomschrijving bestaat uit een gedraging die in eerste instantie pas onder bepaalde omstandigheden strafbaar is. Deze gedraging en de voorwaarden waaronder het bepaalde feit strafbaar is, noemen we bestanddelen. De delictomschrijving is dus opgebouwd uit een aantal bestanddelen waaraan moet zijn voldaan, wil er sprake zijn van een strafbaar feit. Pas als alle bestanddelen van de delictomschrijving zijn bevestigd, is het gedrag in beginsel strafbaar (alleen de delictomschrijving moet dus worden bewezen). Het hangt af van een aantal andere factoren of het vervolgens ook tot een veroordeling komt. De algemene vereisten (de schuld en wederrechtelijkheid) noemen we de elementen. In het strafrecht wordt er van uitgegaan dat iemand die een delictomschrijving vervult, verwijtbaar en wederrechtelijk heeft gehandeld. Daarom heeft de officier van Justitie met betrekking tot de elementen geen stel- en bewijsplicht. Dus kortom: de bestanddelen moeten worden bewezen en de elementen worden verondersteld.

De schulditsluitingsgronden en rechtvaardigingsgronden

De schulditsluitingsgronden en rechtvaardigingsgronden vinden we in de artikelen 40 t/m 44 Sr. De schulditsluitingsgronden nemen de verwijtbaarheid, schuld weg. Voorbeelden van schulditsluitingsgronden zijn noodweerexces (artikel 41 lid 2 Sr), psychische overmacht (artikel 40 Sr). In het Melk-en waterarrest HR 1916 (verplicht arrest voor het tentamen) was er sprake van een buitenwettelijke schulditsluitingsgrond, er was namelijk afwezigheid van alle schuld. Ook zijn er rechtvaardigingsgronden: de wederrechtelijkheid komt dan te vervallen. Het feit is dan 'gerechtvaardigd', en dus niet strafbaar. Enkele voorbeelden: overmacht noodtoestand (artikel 40 Sr), noodweer (artikel 41 lid 1 Sr), handeling volgens een wettelijk voorschrift (artikel 42 Sr) en handelen op een gegeven ambtelijk bevel (artikel 43 Sr). Een voorbeeld van een buitenwettelijke rechtvaardigingsgrond is te vinden in het Huize Veeartsarrest HR 1933 (verplicht arrest voor het tentamen): de materiële wederrechtelijkheid ontbrak in dat geval.